Nr. 34 Sibiiu, Marți 30 Martie v. (11 Aprilie n.) 1899. *Anul XLVII.*

TELEGRAFUL ROMAN.

Apare Marția, Joia și Sâmbăta.

ABONAMENTUL

Pentru **Sibiiu** pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru **monarchie** pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru **strĕinătate** pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrațiunea tipografiei archidiecesane Sibiiu, strada Măcelarilor 45.
Corespondențele sunt a se adresa la
Redacțiunea „Telegrafului Român", strada Măcelarilor Nr. 45.
Epistolele nefrancate se refusă. — Articulii nepublicați nu se înapoiază.

INSERȚIUNILE:
Pentru odată 7 cr., — de dóuĕ ori 12 cr., — de trei ori 15 cr. rĕndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr. pentru fie-care publicare.

O chestiune principiară.

(✍) Inainte cu vr'o 15 ani s'a ținut în Viena congresul istoriografilor, la care a luat parte și valorosul nostru enciclopedist *Bogdan Petriceicu Hașdĕu.* In una din ședințele acelui congres european a cetit marele contrariu al continuității Românilor în Dacia-Traiană, jidanul Hunfalvy, un elaborat al seu tocmai în chestiunea continuității, căutând fel și fel de argumente pentru combaterea ei. Condus fiind nu întru atâta de motive istorice și scientifice, cât mai ales de interese politice, Hașdĕu nu nu s'a putut răbda a-i asculta tractatul până la fine, și cu învoirea înaltului corp și-a permis a-l întrerupe cu espunerea următorului adevĕr: „*Contrarii continuității Românilor în Dacia-Traiană, neputĕnd vedea cu ochi buni redeșteptarea elementului român din aceste părți la o viéță națională, și voind a-i lipsi de argumentul istoric al continuității, îi îndrumă pe Români a părăsi plaiurile bogate ale acestei Dacii și a trece înderĕpt peste Dunăre; iar popórele din Dacia-Aureliană ne împing iarăși înderĕpt în Dacia-Traiană. Ori-care ar fi acum adevĕrul istoric, destul atâta că Românul stă nemișcat, ca o stâncă puternică în ambele Dacii*".

Acéstă realitate a deșteptat întru atâta pe Hunfalvy din fantasteriile lui istorice, încât — zăpăcit de, pentru el durerosul adevĕr — n'a mai continuat cu cetirea elaboratorului seu.

Scena acésta 'mi s'a reîmprospĕtat în memorie, reflectând la situațiunea Românilor de pe teritorul fostului fond regiu, din incidentul sentenței dela suprema judecătorie administrativă din Budapesta, pe care o publicăm mai la vale.

Situațiunea este tare analógă. Românii de pe teritorul fostului fond regiu, unde se află în majoritate numerică covîrșitóre față de conlocuitorii lor Sași, pretind considerațiunea cuvenită pe tóte terenele activității publice, și împărtășire egală și justă la beneficiile ce le ofere acest teritoriu binecuvêntat: dar confrații sași, tari și mari în acest teritoriu, nu prea vreau sĕ ție cont de pretensiunile juste ale Românilor, și fórte adese-ori le-au aruncat vorba, că ei sunt aci numai niște venetici, deci sĕ fie mulțumiți că sunt tolerați, necum sĕ se facă părtași la tóte bogățiile pămêntului regiu. Ba unii au mers mai departe. Așa ni-se spune d. e. că înainte de acésta cu 100 de ani, compatrioții nostri Sași din *Gușterița* au scos pe biata nație din sat la crucea drumurilor, iar caselor și clădirilor economice li-au dat foc; dar n'a ajutat, căci iarba trainică din ce-o smulgi, din ce se desvóltă mai tare, și ađi în Gușterița Românii sunt numerice bine representați.

Departe sĕ fie dela noi cugetul de a resuscita prin acésta rane vechi. Am fost însĕ datori intereselor propriei nóstre rasse, a atinge acéstă chestiune spre orientare în formularea pretensiunilor. Nu-i vorbă cum am venit, și când ne-am așeđat pe teritorul acesta, căci chestiunea a deslegat-o fórte nimerit un țeran român, în rĕspunsul ce l'a dat cumĕtrului seu sas, când s'a sĕrbat iubileul de 800 ani al venirii Sașilor în Ardeal. Sasul l'a întrebat pe Român: „Voi când faceți astfel de conducte festive"? Iar Românul i-a rĕspuns: „*Noi n'avem sĕ facem d'astea, căci noi am fost totdéuna de aici!*"

Vorba este deci, că *suntem* aici și pe basa esistenței nóstre în numĕr considerabil, pretindem din tóte, partea ce ni se cuvine, mai ales că nici noi nu ne retragem dela nici o datorință publică și civilă.

Adeseori se intêmplă adecă, că se vinde câte ceva din averea comunală, fie pădure ori altceva, și din acésta cei puternici, Sasii, dau comunității bisericesci luterane o parte fórte considerabilă, pecând bietului român îi aruncă o mică firmitură, ca sĕ-i astupe gura cu ceva, chiar și atunci, când Românii formézĕ majoritatea numerică a comunei politice.

Fiind Sasii totdeauna cei mai bogați, caută astfel de chei pentru împărțirea averii, cari sĕ nu pótă fi favorabile Românilor. D. e. iau de basă *darea*, și se plătesc de Români cu o nimica tótă.

Asta nu ne pote îndestuli, și noi datorință avem sĕ lucrăm în asemenea casuri pentru o justă escontentare a drepturilor nóstre. Articlii de lege XXXVIII din 1868 § 25, și LXIII tot din 68 § 23 prescriu anume, că în asemenea casuri de ajutorare a confesiunilor din averea comunală, sĕ se facă parte tuturor confesiunilor *în proporțiune justă* (igazságos arányban).

Nu póte fi deci echitabil, când cel mai sĕrac și mai inferior în cultură, este neîndreptățit; din contră este just, ca tocmai pe acesta sĕ-'l ajutorezi mai mult, ca sĕ-'l ridici în starea lui culturală.

Ne pare bine, când aflăm că sentența judiciară, pe care o publicăm mai la vale, încă recunósce acésta, accentuând că nu corespunde principiilor echității și moralității, că tocmai în scopuri culturale sĕ fie cel mai sĕrac mai puțin îndreptățit, mai ales că acésta nu corespunde de loc nici literei nici spiritului legilor citate.

Am credut deci a face un bun servițiu poporului nostru nu numai din fondul regiu ci din tótă țéră, publicând per estensum acésta sentință, îndemnândul ca în casuri analóge sĕ-'și caute revindicarea drepturilor ce-'i sunt asigurate, și cari în fața judecătoriei supreme administrative, vedem că află considerare. Casul dela Stena ne îndreptățesce a afirma acésta.

Nu căutăm și nu intenționăm scurtarea nimenui; dar ne-ar rîde în pumni tótă lumea, dacă n'am scí pretinde ce e al nostru și ce ne compete.

De aceea datorință avem sĕ đicem și se pretindem „suum cuique."

Iată sentența de care vorbim:

Nr. 1577/1898. K.

In numele Maiestății Sale Regelui — Judecătoria administrativă ung. reg.

Luând sub revisiune plânsórea preotului gr. or. *Jeronim Buzea* și a epitropului gr. or. Ilie Oprea, ca a representanților bisericei și școlei gr. or. din Stena, contra hotărîrei din 15 Octobre 1897 Nr. 298/16304-1897 aduse de comisiunea municipală a comitatului Têrnavei mari în obiectul ajutorului votat de comuna Stena pe séma numitei comune bisericesci, — a adus în ședința sa publică, ținută la 16 August 1898 pe basa §. 48, art. de lege XXVI din 1896 următórea

Sentință:

Judecătoria administrativă supremă ung. reg. consideră plânsórea, și îndatoréză pe comuna Stena, ca pe lângă deobligămêntul rațiocinării, sĕ solvéscă comunei bisericesci suplicante, pentru ajutorarea școlei confesionale gr. or. de acolo, cele dóuĕ mii cinci sute (2500) fiorini cerute; iar rugarea cuprinsă în actul de aperare al comunei Stena, ca comuna bisericéscă petentă sĕ fie condamnata la plătirea speselor de apelațiune, se respinge.

Motive:

Comuna-bisericéscă gr. or. din Stena a cerut dela comuna de acolo pe séma școlei confesionale un ajutor de 2500 fl. La acésta numita comună i-a votat un ajutor de 1250 fl. *în proporția dării de pămênt solvită de credincioșii confesiunii acesteia.* Fiind respinsă din partea comisiunii municipale a comitatului Têrnavei mari apelațiunea înaintată contra acestei hotărîri, comuna bis. folosindu-se de remediile de drept, s'a adresat cătră acéstă judecătorie, ca ajutorul sĕ se stabiléscă în suma cerută la început.

§. 25 art leg. XXXVIII din 1868 și §. 23 art. l. LIII din 1868 îndatoréză comunele, ca întru cât ar sprigini materialminte vr'o confesiune din sinul lor, conform dispoziției clare a suscitatei legi sĕ împărtășéscă cu ajutor, „în proporție dréptă" *(igazságos arányban)* și pe celelalte confesiuni de acolo.

La stabilirea acestei proporții drepte, nu póte serví de basă suma ***dării*** *membrilor singuraticelor confesiuni, fie acea de stat sau comunală,* ***căci,*** *abstrăgênd dela aceea, că statorirea contribuabililor după confesiuni, mai ales în comunele mai împoporate, ar întêmpina mari greutăți și abia s'ar putea face atât de punctual, încât din punctul de vedere al încrederii sĕ stea mai pre sus de ori ce îndoială,* ***proporția pusă pe astfel de basă ar sta în direct contrast cu dreptatea și echitatea precum și cu motivele etice și culturale ale ajutorării,*** *deóre-ce în acest cas în raportul sumei mai mari de dare solvită de confesiunile ce constau din contribuabili mai cu stare, ar fi, în raportul sumei mai mari de dare, mai mult spriginite; din contră ar fi mai puțin ajutorate cele mai sĕrace, cari solvind dare mai puțină, tocmai în urma referințelor materiale mai rĕstrînse, au mai mare lipsă decât celelalte de cel mai apópe ajutor, de ajutoriul cât mai puternic comunal.*

Conform spiritului clarei dispotițiunei a legii, ajutorarea comunală se póte stabilí în ***mod rațional*** *și în urma eserciării drepturilor esistente de fapt pe basa § 23 art. de lege LIII din 1868* ***numai în proporție cu numĕrul sufletelor ce aparțin confesiunilor aflătóre în comună.***

In urma acestora hotărîrea comisiunii municipale a comitatului Têrnavei mare de sub Nr 298, 16304-1897 respective hotărîrea representanței comunei Stena adusă sub Nr 14 acelaș an, aprobat de aceea, se pune pe o ***basă falsă,*** când ficséză ajutorul votat scólei gr. or. cu 1250 fl. 1/4, al scólei evang. aug. cu 5000 fl, cu motivarea că darea de pămênt prescrisă pe comună stă în raportul acesta între cele dóuĕ confesiuni interesate.

Avênd în vedere, că comuna Stena prin hotărîrea sa adusă sub Nr 24/1896, votând un ajutor de 5000 fl. scólei confesionale evang. aug. de acolo, e datóre în proporția acestei sume a ajutora conform §-lui 23 art. de lege LIII din 1868 ori ce confesiune aflătóre acolo, fără considerare că înainte de întrarea în vigóre a articol. de lege XXXVIII din 1868 susținut-a sau ajutorat-a, sau nu, din averea comunală o scólă confesională;

avênd în vedere, că conform consemnărei oficióse cerute supletoriu, dintre locuitorii comunei Stena [illegible]28 inși aparțin confesiunei evang. aug. ajutorate cu 5000 fl, iar 724 se țin de confesiunea gr. or. suplicantă, ajutorul de 2500 fl cerut, amĕsurat trebuințelor ce mai sunt a se acoperi, îi ***compete necondiționat scólei confesionale susținute de acésta;***

avênd însĕ în vedere, că ajutorul scolar după dispoziția legii nu se póte folosi pentru alt scop decât strict scolar, prin urmare acea dispoziție a hotărîrii comisiunii municipale atacate în plânsóre, prin care comuna bisericéscă suplicantă este îndatorată a da rațiociniu despre suma ajutorului câștigat, între împrejurările date e pe deplin justificată și motivată;

cu considerare la aceea, că după cele premise plânsórea e îndreptățită, comuna bisericéscă suplicantă nu se póte condamna la solvirea nici a unor spese pentru comuna Stena:

După tóte acestea a trebuit sĕ se considere plânsórea, și sĕ se decidă conform celor cuprinse în partea dispositivă a sentinței.

Judecătoria estradă acésta hotărîre în 2 esemplare împreună cu aclusele raportului din 27 Ianuarie 1898 Nr. 1056, comisiunii municipale a comitatului Têrnava-mare cu acea însărcinare, ca în sensul §-lui 138 art. de lege XXVI: 1896, și a p. 24 de esecutivă emis subNr. 21973-M. E. 1896, sĕ înmanueze un esemplar representantelui comunei bisericesci suplicante, advocatului din Elisabetopole Dr. Victor Issekutz.

Dat Budapesta, din ședința supremei judecătorii administrative ung. reg., ținută la 16 August, 1898.

L. S. *Wekerle* m. p.
president
Dr. Leőwey Sándor m. p.

Delendam esse censeo!..

Iată marinimosul sfat ce presa maghiară începe sĕ-l strige în urechi guvernului ungar *față de școlele nemaghiare de tóte!*

Ministrul reg. ung. de culte și instrucțiune a rostit Vinerea trecută, la discuția budgetului seu, o vorbire mai mare în dietă, ca program al lucrării sale viitóre.

Vorbirea a culminat în aceea, că ministrul lucréză neîncetat la statificarea școlelor, dar n'are bani câți i-ar trebui ca sĕ mérgă asta cu pași și mai repeđi.

Dar fiincă n'a declarat pe față că va sufla dintr'una de pe fața pămêntului școlile nemaghiare, presa șovinistă și-a perdut răbdarea și chiar „Bud. Hirl.", acum tare apropiat de guvern, se arată nemulțumit, că ministrul nu e mai rĕsboinic față de nemaghiari, și scriind un prim-articol, desvóltă ideea, că dacă n'are statul bani sĕ statifice tóte școlile, are putere de a se ingera în conducerea și învĕțămêntul școlelor nemaghiare, și pretinde „cel mai aspru control asupra acelora!"

De n'are putere, mijlóce materiale de ajuns, — „acesta e nĕcaz nu numai

cultural, ci totodată slăbiciune națională".

„Și asupra acesteia n'are ce face ministrul și nu nici legislațiunea. *Dar folosirea forțelor școlelor deja existente pentru a hrăni întărirea națiunii maghiare: asta îi stă în putere!*

„*Tótă școla ce există în țara asta, trebue să aibă numai un scop: unitatea și puterea statului maghiar.*

„***Care școlă nu servesce scopul acesta: delendam esse censeo!***"..

Din parlamentul ungar.

Vorbirea ministrului de culte și instrucțiune.

In ședința dela 7 April n. la desbaterea budgetului ministeriului cultelor și instrucțiunii publice, ministrul Wlassics a ținut să-și arate deja la deschiderea discuției, programul seu de muncă în — „era nóuă". Enunciațiunile ministrului pun în vedere bisericilor și mai ales școlelor nóstre, un viitor plin de primejdii și de grele încercări.

Steaua conducătóre, dice ministrul, spre care privesce el, fie de pe totalitatea terenului politicei culturale, fie din cel mai ascuns colț al ei, este *cultura națională maghiară*, vêrsată în instituțiuni culturale, în sentimente patriotice, în tendințe concentrice.

Până forurile competente vor termina pregătirile pentru congrua și autonomia romano-catolică, până atunci problema guvernului e, a executa articlul 14 de lege din 1898 despre *întregirea plății preoților* „necatolici" (ce folosire greșită a terminului „catolic" și — „necatolic"! Red.). Incă ёstan, dacă numai va putea, va întregi salarele la șase sute, ori aprópe de șase sute (pentru cei absoluți de gimnasii, firește, pentru ceialalți la 300.)

Vorbește de reformele ce are de gând să facă la școlele superióre, apoi urméză:

La *școlele medii* avem mare lipsă de înmulțirea gimnasiilor. Fiind grea supraveghiarea tinerimii în afară de școlă, e pentru înființarea de internate și alumnii pe lângă scóle.

Pe sama școlelor nemaghiare prepară chiar acum — manuale școlare, *iar asupra unora din aceste școli, va introduce o supraveghiere mai riguróșă!*

Se ocupă de ideea reformei *pedagogiilor*, pe sama cărora încă pregătește manuale, ca să nu se mai folosésca de manualele pentru școlele medii, și se gândește cum să facă, ca din pedagogii pentru învețători, să se pótă trece în școlele pentru profesori?

Asupra *școlelor poporale* e mereu atent, și îngrijește ca în ele să se întăréscă instrucțiunea religióșă. La statificarea acestor școle, nu e lipsă de forță, căci atâtea comune le cer (prin hotărîri forțate ori falsificate de notari, etc! Red.) încât nu birue să facă atâtea. 1666 comune sunt luate la ochi ca în ele pe rênd să se ridice școli de stat în locul celor confesionale de adi. Peste cinci ani vor fi cu 1000 mai multe ca adi.

Școli superióre de fete are gând să mai deschidă în Brașov, Bistriță, Sibiiu, Novisad și Rózsahegy.

Pentru *asilele de copii* are numai 16000 fl. și póte susținea numai 260 asile de stat.

Simte disproporția între țintele mari spre cari nisuește și între mijlócele ce-'i stau la dispoșiție. Modestia mijlócelor îi restrînge activitatea.

Cu mândrie accentuéză însă că cultura maghiară e pe tóte terenele în progresare, și promite că tótă puterea și-o pune în serviciul culturei maghiare. Cere însă spre acésta și spriginul societății.

Biserică „catolică."

Din incidentul trecerilor Nemților austrieci dela papistașism la protestantism, vedem dilnic și prin diarele nóstre românești ca și prin cele streine, notițe asupra acestor treceri, în tóte vorbindu-se eronat de trecerile dela biserica „*catolică*" la cea „protestantă."

Pentru noi cari am ascultat studiile teologice, lucrul este lămurit, că a numí biserica *apusénă-papistașă* de Roma, cu numirea de „biserica *catolică*", este sau un abus tendențios și arogant, sau o dovadă de neînțelegere a terminului, din partea celor ce îl folosesc astfel, câtă vreme e hotărît că numirea de biserică „catolică", adecă *universală, ecumenică,* cu drept compete numai bisericei dreptcredincióse rĕsăritene, nu bisericei papistașe apusene. Așa am și învețat și așa și numim biserica nóstră: ortodoxă *catolică* de Rĕsărit.

Sperând a contribuí la lămurirea noțiunii în cercuri cât mai largi, și apoi la o mai corectă întrebuințare a numirilor bisericilor, lăsăm să urmeze aci cei doi articli publicați în Februarie, a. c., de un bărbat competent în materie, prin „*Patria*" din Cernăuți, articli lămuritori provocați de același abus de numire a bisericei papistașe tot cu numele simplu de „catolică" față de celelalte. Iată primul articlu:

I

„Care biserică creștină e adevĕrat *catolică?*

In privința acésta domnește multă rătăcire. Poporul de rênd nu are nici o închipuire despre ceea ce însémnă cuvêntul „catolic"; înteligența gr. or. în partea ei covêrșitóre e deasemene fórte manc lămurită, așa că multe persóne de confesiunea gr.-or., vênd-nevrênd privesc biserica romano-cat. sau occidentală, de cea adevĕrat „catolică."

Biserica gr.-or. în Austria a fost numită „grecéscă—neunítă," „acatolică", adecă necatolică, șismatică, precum o numesc cu predilecție Iesuiții și pateriii romano-cat. și astădi.

Mulți fií ai bisericei gr.-or., îndeosebi în Bucovina, nu sunt nemulțumiți cu numirea confesională de gr.-or., și dic că nu sunt de confesiunea ortodox-„catolică", adecă dreptcredincióșă a tótă lumea.

Să ne lămurim.

Biserica lui Christos se numește „catolică" sau „*de a tótă lumea*", cu privire la spațiu, la timp, la învețătură și la cult, pentru că ea, precum e urdită, e menită pentru tóte locurile pământului, pentru tóte timpurile și pentru toți ómenii, fără deosebire de vêrstă, stare și chemare.

Biserica adevĕrată creștină se numește catolică, dacă chiar nu cuprinde pe toți ómenii din tóte locurile și timpurile, căci omul este o ființă liberă și prin urmare stà în libera sa voie de-a fi membru al bisericei sau nu, a remânea în sinul ei sau a eșí din ea.

Pe basa acestor condițiuni biserica nici nu s'a putut, nici de present nu póte să se lățéscă cu forță elementară, ci numai pe încetul, succesive.

Biserica așadară nu se póte numi catolică cu privire la referințele factice ale esistenței sale, ci în deosebi cu privire la menirea ei, din care causă s'a numit biserica creștină deja pe timpul apostolilor și în genere în primii trei secoli ai creștinismului „biserică catolică", deși se estindea numai peste un teritor mic și cuprindea un numĕr de tot restrîns de ómeni creștini.

Ivindu-se chiar în decursul primilor trei secoli învețători, cari căutau din neștiință sau alte cause, a schimonosí unele adevĕruri creștine, s'au unit episcopii din tótă lumea creștină, din timp în timp, în sinóde, așa numite ecumenice sau universale, la cari prilegiuri au apĕrat adevĕrata învețătură a lui Christos, rĕspândită în tótă lumea prin cei 12 apostoli.

Așa la sinodul ecumenic din Nicea din a. 325, la care au luat parte 318 episcopi, și la al doilea sinod ecumenic, ținut în Constantinopole în anul 381, la care au participat 150 episcopi din tóte părțile locuite de creștini, au statorit 12 articoli ai credinței catolice și ortodocse, cari articoli se cuprind în Simbolul credinței, și pe care îl cunóște fie-care fiiu al bisericei gr. or. sau ortodocs-catolice.

Biserica din Orient și cea din Occident au mărturisit aceeași credință, precum s'a formulat la cele dóua sinóde amintite, deci biserica din Orient cât și cea din Occident, aparțineau strîns *bisericei lui Christos*, care este „*catolică*", adecă *pentru tótă lumea menită.*

Biserica catolică, adecă biserica, care e menită pentru tótă lumea, sau altfel dis pentru toți ómenii, *póte fi numai aceea, care a păstrat, păstréză și învață în curăție și în întregitate până adi doctrina* ***bisericei vechi ecumenice***, și i-a rĕmas credinciósă întru tóte.

Care învețătură, care credință e cea curată, ne arată lămurit definițiunile sinódelor ecumenice și învețătura unanimă a părinților și învețătorilor bisericești. Biserica ecumenică sau biserica întru întregimea ei, are esclusivul drept de a judeca în mod autoritativ, care e biserica adevĕrată a lui Christos pe pământ. Cumcă biserica ecumenică e supremul judecător în tóte afacerile relative la revelațiunea dumnedeéscă și religiunea creștină, și cumcă *numai biserica ecumenică e infalibilă* în judecățile sale, acésta o afirmă și teologii bisericei romano-occidentale.

Să vedem acuma, care biserică a rĕmas credinciósă întru tóte doctrinei creștine, precum a hotărît supremul for judecătoresc în afacerile bisericești, adecă cele 7 sinóde ecumenice, ce s'au ținut la anii 325, 381, 431, 451, 553, 680 și 787, ca să putem spune firm: biserica x sau y e cea adevĕrată creștină și prin urmare *catolică.*

Până în secolul al 9-lea a esistat numai *o biserică*, care ținea strict la doctrina bisericei *ecumenice.*

Biserica Orientală se diferea de cea occidentală numai după regiunile pământului, nu însă în cele ale doctrinei.

Dar' episcopii din Roma arĕtau necontenit mare chef de a împreuna în mânile lor supremul for judecătoresc, adecă supremația peste întrégă biserica creștină, ceea-ce se cuvine numai bisericei ecumenice sau universale. Neputênd episcopii realisa acest plan, adecă de a împreuna în mânile lor supremația peste întréga lume creștină, au declarat în 16 Iulie 1054 delegații episcopului roman (papei) Leon IX. în biserica Sofia din Constantinopole, în scris, *eșirea bisericei occidentale din sînul bisericei ecumenice*, părăsind unitatea bisericéscă, rupênd ori-ce relație cu cei patru patriarchi ecumenici, din Constantinopole, Antiochia, Alexandria și Ierusalim, formând o biserică de sine stătătóre, biserica romană-catolică.

(In biserica ecumenică s'a recunoscut pentru cinci episcopi titlul de „patriarch ecumenic", așa pentru episcopii din Roma, Constantinopole, Antiochia, Alexandria și Ierusalim. Episcopul Romei se numí cu predilecțiune „papă", *care titlu îl purta episcopul sau patriarchul din Alexandria mai nainte!*)

Episcopii romani au început din secolul al IX-lea a susținea, că ei ca urmașii apostolului Petru pe scaunul episcopesc din Roma au primit de la Christos supremația autorității și jurisdicțiunii în întréga biserică creștină! (?!)

FOIȚA

Din țara iernii de veci.

— *Călĕtoria lui Nansen la Grönlanda* —

După „*T. L.*", de *Dr. P. Oprișa.*

(Urmare.)

Și mai departe spre médă-nópte.

Eschimoșii apar de nou. — Carne pentru ace. — Un pitic rĕmâne fără ace. — Paseri de mare. — Lumina polară de nord. — Comună nimicită. — Munți de ghéță. —

Nansen și ai sĕi au înaintat mult mai departe spre nord. In decursul acestei călĕtorii plutiră pe lângă niște colosali păreți de ghiață lucie, ce stăteau perpendiculari. Acestia se întindeau de pe uscat în mare.

Deodată vântul le aduse miros de unsóre de pește. Numai decât presupuseră, că aci în apropiere iar locuesc eschimoși. Și observară îndată câteva bordeie, iar în jurul acestora o cétă de femei și copii de ai eschimoșilor.

Eschimoșii îndată ce zăriră luntrile apropietóre ale eurepenilor, începură a urla gróznic, a-'și aduna uneltele, ce le aveau, precum erau; pieile de foce și carnea uscată, și între sbierături desperate grăbeau în ruptul capului cătră stânca de pe țĕrmurul mării.

Inzădar le-au făcut Nansen și ai sĕi semn, ca să nu se témă, să vină în apropiere de ei și altele. Eschimoșii nu s'au mișcat, ci admirau neclătiți tot ce vedeau. Dar îndată ce le-a arătat cutii góle de plev, n'au putut resista, ci incet încet s'au furișat până la luntre, care într'aceea se oprise, iar călĕtorii debarcaseră.

In fine eschimoșii se înpretiniră și începură iar sbierătul lor, semnul caracteristic al bucuriei și minunării lor.

Debarcând Nansen și ai sĕi, începură a priví bordeiele eschimoșilor, unde aflară un singur bărbat. Toți cei-lalți cutrierau marea cu pescuitul și prinderea de foce. Bărbatul mic, care se afla acasă, era un pitic admirabil, abia de 2 urme de înalt. Dar deși pitic, avea un bordeiu mai frumos ca toți ceilalți, ceeace dovedesce, că el era un frutaș al comunei.

Observând Nansen că eschimoșii au multă carne uscată, le-a făcut cunoscut prin semne că bucuros le-ar da în schimb ace pe carne. Intelegênd eschimoșii aceste i-au adus cu grămada la carne de foce, și saltau de bucurie. Cel-ce pentru o spată prima un ac, era fericitul fericiților.

Călĕtorii se provĕdură pe deplin cu carne de foce și apoi îndată își continuară drumul, deóre-ce nu voiau sĕ'și pérdă în zădar timpul favorabil pentru navigare.

Deja străbătuseră departe pe mare, când observară, că alérgă cineva după ei în ruptul capului. Nu preste mult recunoscură, că acel cineva e piticul cel mic, care aflând că europenii dau ace pentru carne, a alergat și el acasă, după o bucată zdravănă. Dar pecând ajunse la țĕrmure, ómenii cu acele s'au depărtat spre nemângăerea lui. Piticul însă nu desperă, ci se puse într'o luntre și se luà după europeni. Bietul de el, înzădar le arăta din depărtare bucata cea mare de carne, înzădar le-a făcut semne să se oprésca, căci ei nu s'au oprit, deóre-ce să grăbeau. Astfel bietul pitic a rĕmas fără de ace, deși Nansen și ai sĕi l'au vĕdut din depărtare, cu cât zel i-a urmat timp mai îndelungat. In fine a dispărut în dosul unei masse colosale de ghiață plutitóre, și știe'l Dĕeu ce se va fi ales din el!

Pe acești țermuri se află multe cuiburi de păseri de mare. Cu deosebire larice (rîndunele de mare) se află multe pe aici, cari fac un astfel de zgomot, încât nici nóptea nu poți durmi de ele. Tocmai pe acest timp puii lor erau mici, deci Nansen și ai sĕi au putut prinde numai fórte puține, deórece aceste paseri, fiindu-le frică de vulpea polară, clocesc prin astfel de vizuini de ale stâncilor, unde anevoie póte străbate alt-ceva afară de paseri. Numai cu mare greutate le-a succes să prindă câți-va pui și să pușce câteva larice, a căror carne li-s'a părut o adevĕrată delicatesă, după multele soiuri de carne uscată.

Deja se zărea lumina polară nordică. Era tot mai aprópe și mai frumósă! Fenomen maiestatic, uimitor, decât care mai deosebit abia îți poți închipui! Strălucirea-i admirabilă se reflecta pe ceriu în formă de snopi lungăreți, undulatori. Une-ori sămăna unei lupte cu lănci. Ca și când s'ar fi luptat dóuĕ armate. Când una năvălea asupra celei-lalte, ceea-laltă se retrăgea. Une-ori ți se părea că se străpung și apoi se retrag la un semn dat. Altădată părea că una sbóră dintr'un loc întraltul cu o grămadă mare de lance de foc. La urmă se întuneca totul, așa ca fenomenul admirabil iar să-'și pótă începe cursul.

Chiar și eschimoșii admirau fórte lumina polară. Ei cred, că lumina polară e adunarea sufletelor băeților mici, cari arangiază petreceri cu dans...

La 8 August Nansen și ai sei ajunseră la un loc mic, dar interesant. Locul era încungiurat din tóte părțile cu munți, așa că forma o grădină, în care erau chiar și flori înflorite. Pe mica câmpie se vedeau împrăștiate câteva deosebite columne de pétră.

Se pare că vre-o cétă de eschimoși ocupase odinióră acest loc și și'l alesese de locuință, căci se vedeau bordeiele înprăștiate. Dar ce s'a ales din eschimoși? La acésta rĕspundeau ósele de om, cari zăceau împrăștiate prin bordeie și în jurul lor. Desigur fómetea sau vre-o bólă lipiciósă a nimicit pe

Sânta scriptură însĕ nu spune nimic despre împregiurarea, cumcă Christos a dat primatul apostolului Petru. Istoria bisericéscă de aşişderea nu conţine nimic positiv, că apostolul Petru ar fi fost primul episcop în Roma, şi încă 25 ani. Dar' sĕ admitem, că apostolul Petru a fost primul episcop al Romei şi nu 25 ani, precum le place occidentalilor a susţinea, ci 100 ani. Ce ar demonstra acéstă împregiurare? Nimic mai mult decât că — apostolul Petru a fost episcop în Roma.

Sânta scriptură spune apriat în trei locuri, că apostolii sunt *fraţi* şi *de asemenea între-olaltă* şi cu toţi au *una şi aceeaşi putere spirituală, acelaşi dar* şi că *nici unul din ei nu póte sĕ-şi însuşéscă o putere peste ceilalţi*, aşa la Mat. 18, 1—3, Mat. 20—28, şi Luca 22, 24—28.

Iisus a reprobat totdéuna nĕsuinţele de înălţare a apostolilor între olaltă! Iar apostolul Petru, dacă ar fi primit aşa un primat dela Iisus, ar fi fost şi conştiu de el şi l'ar fi esecutat, adecă el s'ar fi girat de capul apostolilor.

Aşa de pildă în locul apostolului Iuda se propun doi candidaţi, nu de apostolul Petru singur, ci de toţi apostolii împreună, şi nu decide apostolul Petru care sĕ fie din cei doi în locul lui Iuda, ci sorţii!

Cumcă toţi apostolii sunt perfect deasemene între olaltă cu privire la puterea bisericéscă, s'a arĕtat lămurit cu prílegiul alegerei celor 7 diaconi şi la sinodul apostolic (Fapt. Ap. cap. 6 şi 15).

Dacă ar fi avut apostolul Petru o putere bisericéscă mai mare decât ceilalţi apostoli, atunci de bună sémă că apostolul Paul n'ar fi cutezat de a-l înfrunta pe Petru înaintea tuturor celorlalţi apostoli! (ep. Gal. 2. 11).

Eată unele momente ce vorbesc contra apucăturilor necreştine şi nefrăţeşti, ale episcopului din Roma, care cu dragă inimă ar voi sĕ devină — domnitorul lumii!"

Revistă Bisericéscă.

Noul Episcop sêrbesc.

Sinodul electoral convocat la Carloviţ pentru alegerea Episcopului de Bacica, întrunit sĕptĕmâna trecută, după câteva ḑile de pregătiri, a efectuit la 8 Aprilie alegerea însaşi.

A reuşit Mitrofan Sevici, archimandritul de Cruşedol.

Alegerea a fost premérsă de un serviciu divin festiv, cu invocarea Duhului Sfânt. Inaintea domului metropolitan era postată o companie de onóre, cu steag şi musică, şi care la rugăciunea pentru M. Sa Monarchul a dat salvă de onóre, în vreme ce musica a întonat „Gotterhalte!"

După serviciu divin, compania e defilat pe dinaintea comandantului cetăţii şi a comisarului regesc baron Nicolici, care a participat la serviciu divin şi a fost present în şedinţele sinodului, afară de la actul strict electoral, care, conform disposiţiilor bisericesci, are sĕ se facă în cel mai restrêns cerc al „conclavei."

Alesul e în etate de 45 de ani.

Incolo cercurile bisericesci sĕrbeşci sunt fórte indispuse din causa certei aprinse dintre patriarchul Brancovici şi episcopul Zmejanovici, care a ridicat acuza de manipulare necorectă a averilor, contra patriarchului. Cei competenţi cércă sĕ tranşeze chestia repede şi în mod pacinic între rĕsboiţii archierei.

NOUTĂŢI

Părăstas. Sâmbătă, la órele 10 se va celebra în biserica parochială din Sibiiu-cetate părăstasul de la jumătatea anului, pentru repausatul arch şi metrop. *Miron Romanul.* La parastas va pontifica însuşi Eminenţia Sa, archiepiscopul şi metropolitul nostru *Ioan Metianu.*

*

Stipendii pentru cadeţi. Representanţa *Fundaţiunei lui Gozsdu* s'a întrunit în sesiunea de primăvară în Budapesta în ḑilele 4—8 l. c. st. n.

Presenţi au fost: In. Pr. S. Sa metropolitul *Ioan Meţianu*, Pr. S. Sa episcopul *Nicolae Popea*, şi membrii aleşi: *Avram Berlogia, Parteniu Cosma, Dr. Iosif Gall, Dionisiu Poynar, Ioan cav. de Puşcariu şi George Serb.*

Obiectele proprii ale acestei sesiuni sunt raţiociniul pe anul espirat, inventariul cu începutul anului curent şi budgetul pe anul viitor.

Tóte s'au aflat şi făcut în regulă.

Intre curenţii a fost şi raportul comitetului că consistorul metropolitan n'a aprobat conclusul din anul trecut, privitor la asigurarea prin fundaţiune nóuă sub administraţia statului, à 6 locuri în institutele de cadeţi, ca superfluă, nefiind eschise prin testament stipendiile pentru cadeţi, propunênd totodată sistemisarea à 6 stipendii de câte 200 fl. pentru cadeţii dela armata comună şi honveḑime.

Representanţa primind propunerea comitetului a decis, ca la timpul sĕu sĕ se publice concurs pentru *6 stipendi pentru cadeţi pe anul şcolar 1899/900.*

De aci încolo deci fundaţiunea Gozsdu va avea stipendişti şi caḑeţi şi prin asta se satisface unei dorinţe generale.

*

Cifre interesante. Scótem din broşura de pe luna lui Februarie, apărută ḑilele astea, asupra mişcării poporaţiunii in Ungaria, următórele date:

Poporaţiunea. S'au născut în ţară în Februarie: 56.832 copii vii, 1327 morţi. Au murit: 23.833 sub 7 ani, 23.946 peste 7 ani. Deci subtrăgênd cazurile de mórte din cele de naştere, resultă un spor al poporaţiunii cu 9053. Cifra asta o avem socotind aci Ungaria, Croaţia-Slavonia şi Ardealul. Dar privind numai Ungaria propriu ḑisă şi comparându-o cu sporul lunii Februarie din anul trecut, apare *o scădere de creştere cu 6000*! Iar comparând lunile Ianuarie şi Februarie împreună, cu Ian. şi Febr. din anul trecut, reese că aceste dóuĕ luni prime ale anului present, stau în privinţa creşterii poporaţiunii cu *peste 10,000 de suflete mai puţin.*

Căsătorii s'au încheiat în Februarie a anului curent, deci în luna carnevalului, 28.520 din cari 4041 în Croaţia-Slavonia, şi *4532 în Transilvania, de unde constată chiar statistica oficióşă, că în Transilvania s'au încheiat mai multe căsătorii.* Adecă aci unde suntem noi Românii în preponderanţă. In Ungaria, Ungurii, mai lasă şi neîncheiate „căsătoriile". Căsătorii mixte au fost 2463, căsătorii de Jidani cu creştini 28.

*

Şedinţă publică au arangiat Societăţile de lectură *„Ioan Popasu"*, dela gimnasiul gr. or. român şi dela şcóla comercială superióră gr. or rom. din *Braşov*, Duminecă în 28 Martie st. v. 1899, la órele 3 p. m. în sala festivă a edificiului gimnasial.

Programul variat şi bine esecutat a fost următorul: 1. Cuvênt de deschidere rostid de conducĕtorul societăţii dela gimnasiu, D-l prof. *N. Puican.* 2. Marşul studenţilor din Braşov, de *I. Cl. Iuga*, esecutat de orchestra studenţilor. 3. Dorul şi jalea în poesia poporală, disertaţie de *I. Şortan*, cl. VIII. gimn. 3. a) Fóie verde de mohor, de *T. Popovici.* Cor. b) Hai în horă, de *G. Dima* Cor. 5. Vorbirea lui Antonius înaintea cadavrului lui Caesar, scenă din tragedía „Iulius Caesar" de Shakespeare, declamată de *D. Stoica*, cl. VIII. gimn. 6. Cântecul gintei latine, cor de bărbaţi de E. Caudella. 7. Carol IX, baladă de G. Coşbuc, declamată de *Andr. Fătuleţ* cl. II com. 8. Ḑiua Praterului, vals de O. Hofmann, esecutat de orchestra studenţilor. 9. Caii Ţiganului, anecdotă de Th. Speranţă, declamată de *G. Tocitu*, cl. VIII. gimn. 10. a) Poveste, de K. Komzak, b) Pizzcato Gavotte de Latann, esec. de orchestra stud. 11. Marşul cântăreţilor, cor de bărbaţi, de C. Porumbescu.

*

Mórte. George Borzea, paroch gr. or. în Coveş, ca soţ, Aurel, Laurean, Paraschiva, Aurora ca fii, Sofia Borzea născută Cipu ca mamă, George Borzea notariu cercual, în numele lor şi al numĕroşilor consângeni şi amici, cu inimă frântă de durere fac cunoscut, cum că prea iubita lor, soţie, mamă, fiică şi soră, *Paraschiva*, a încetat din viaţă în 24 Martie în al 44-lea an al etăţii, şi al 28-lea al fericitei căsătorii. Fiei ţerina uşóră!

*

Datoria Bulgariei. O fóie semioficióşă, chiar din Sofia, publică ştiri curióse despre gospodăria ministeriului Stoilow. După acest ḑiar, Bulgaria datoreşte uniunii postale universale peste 1.720,000 franci, cari statele vecine le-au plătit pe mandate bulgare şi la facerea socoţii generale cu Bulgaria, asta le-a tot amânat plata sumelor date dela sine. Din acéstă sumă 676.000 cad în Austro-Ungaria. Germania şi Belgia au trimis note energice guvernului bulgar pentru acéstă negligare a plătirii imediate a sumelor asignate şi depuse la postele sale şi plătite adresaţilor de ţerile respective. Asemenea guvernul ungar ar fi trimis o atare notă energică pentru sumele ce-'i compet. Lucrul e fórte cu scădere pentru Bulgaria. Ii face aprópe imposibil creditul în afară şi mandatele postale trimise de acolo, acuş nu vor mai fi plătite în ţerile vecine!

Ultime ştiri.

Agitaţiile în Bucureşti.

Duminecă s'au ţinul dóuĕ întruniri mari publice. Una a liberalilor guvernamentali, în sala „Băilor-Eforiei", alta a oposiţiei unite, la „Dacia".

După întruniri, s'au întêmplat încăeraţi şi scandale de stradă.

Manifestanţii, venind dela „Dacia", în apropiere de primăriă un batalion de vênători cu baionetele scóse îi opri de-a mai înainta.

Soldaţii vrênd sĕ împrăştie mulţimea, se auḑiră huiduieli şi fluerături şi începu sĕ curgă o plóiă de pietri, cari au căḑut între soldaţi, ca şi între manifestanţi. Un vênător a fost greu rănit. Acesta a fost dus la spitalul Colţea, unde au fost duşi tot odată şi vre-o cinci din mulţime, greu răniţi cu baioneta şi alţii mai uşor contusionaţi.

In scurt timp sosiră mai multe companii de soldaţi şi gendarmi călări, dér nici aceştia n'au isbutit sĕ împrăştie mulţimea.

Atunci s'au adus pompele de apă a pompierilor, cari începură sĕ manevreze cu — mai mare succes!

Arestate au fost aprópe 100 de persóne, printre cari se spunea, că este şi senatorul Brabeţeanu, care e şi rănit la nas, pe lângă mulţi alţi cetăţeni, studenţi etc.

Indată-ce s'a început încăerarea pe stradă, s'a întrunit un consiliu de ministri, care a stat în permanenţă până séra târḑiu.

Isbirile sângeróse întêmplare pe strade au produs mare ferbere şi iritaţiune în capitală, mai ales în sinul oposiţiunei.

La clubul conservator şi la cel constituţional s'a arborat drapelul negru şi se vorbea, că ḑiarele oposiţiei se apără ieri, Luni, diminéţa tóte în doliu.

Mulţămită publică.

Cu ocasiunea producţiunii teatrale-musicale dată în Vingard la 26 Decemvre 1898 st. v. în favorul înfiinţării „bibliotecei şcolare", au binevoit a contribuí următorii p. t. Domni:

Kolumbán János preot ev. ref. şi Rudolf Ulbrich câte 2 fl. George Moldovan finanţ şi Valeriu Mărginean înv. în Ghirbom câte 1 fl. 50 cr. Stefan Deac preot resig., Patrichie Marcu paroch, Pavel Iosof com., toţi din Tĕu; Nicolau Ciugudean com., Takács József mag. poştal, Gustav Gross cond. de gendarmerie, Kopacz, Ongert şi Iulian Cotora, gendarmi toţi din Vingard, câte 1 fl. George Găinar, Ismailă Putan, N. Bosdog, G. Bosdog, Vasilie Răduţ, I. Bogdănel, Ioan Marcu com., Nicolae Solomon com., câte 60 cr. Bene János, Bene Károly com., Sora Pleşa, Ioan Luca com., Klein finanţ, Péterffy notar, toţi din Vingard şi Mathias Stefani din Ungurei, câte 50 cr. D. Moldovan, G. Groza, Gav. Bogdănel, P. Duca, Gavrilă Todeasă, Il. Duca, M. Groza, V. Turcu, V. Cioran, Acsente Radu, G. V. Bosdog şi Gavril Muntean, câte 30 cr.

Prin poştă am primit dela Dl Alexandru Predovici curelar în Rîmnic-Vâlcea 3 fl. 34 cr., (ca colectă în lei: dela A. Predovici curelar 3 lei, Ioan Vasiu industriaş în Călimănesci 2 lei, Eleonora Predovici 1 leu, d-şóra Maria Predovici 1 leu, cu totul 7 lei).

Venitul brut a fost 31 fl. 44 cr., iar spesele 25 fl. 65 cr. Rĕmâne deci ca venit curat 5 fl. 79 cr. cari s'au transpus destinaţiunii lor.

Pentru spriginul dat, moral şi material, priméscă susnumiţii p. t. contribuenţi şi pe acéstă cale căldurósele nóstre mulţumite.

Vingard, 27 Ianuarie 1899.

Pentru arangiatori:
Pompiliu Predovici,
paroch.

Dare de seamă şi mulţămită publică!

Invăţĕtorii rom. gr. or. din jurul Călateimari au arangiat o producţiune teatrală împreunată cu cântări şi declamări, urmată de dans, în scóla rom. gr. ort. din loc' la 7/19 Februar a. c., al cărei venit curat a fost destinat petru biblioteca şcólei numite.

Venitul cu acésta ocasiune a fost: 90 fl. 90 cr. Iar eşitele 70 fl. 69 cr. Resultă deci un rest de 20 fl. 21 cr. care s'a predat epitropiei parochiale spre a o întrebuinţa spre nobilul scop.

Au suprasolvit următorii Domni: Tulliu Roşescu ppresb. în Cluj 1 fl. George Faragó notar în Sfăcaş 2 fl. Nass Ferencz notar în Vălcău 2 fl. Iacob Căpuşan notar în Dretea 1 fl. Freud Miksa director, Călăţele 1 fl. Tótfaluşi Iózsef cassar, Călăţele 1 fl. Srark Adolf amploiat Călăţele 1 fl. Dr. Andreiu, Pop adv. Hoidin 1 fl. Ioan Popoviciu Braşov Nicolae Ioanide Braşov, câte 1 fl. Simeon Ciuca, preot Mociu 50 cr. N. Crişan cand. de adv Hoidin 50 cr. Ioan Cadar înv. Aghireş 50 cr. Alesandru Sava preot în Bedeciu 50 cr. Dionisie Lucaciu înv. Hodiş 50 cr. Constantim Căciulă contabil Hoidin 50 cr.

Ne împlinim o plăcută datorinţă când rugăm pe Prea Stimaţii Domni marinimoşi, ca sĕ priméscă şi pe acésta cale sincera nóstră mulţămită şi le cerem dela bunul D-ḑeu înmulţirea obolului jertfit de altarul culturei poporului din loc. Dea ceriul ca pentru astfeliu de scopuri sĕ-şi afle mulţimi tatori.

Totodată aducem adênc simţita nóstră mulţămită şi dinstinsului public participant, fără deosebire de neam şi lege, Dómne, Domnişóre şi Domni, cari prin presenţa şi contribuirea lor au ridicat mult nimbul acestei producţiuni reuşite.

Călata-mare, 11 Februar 1899.

Pentru comitetul arangiator.

Gavriil Condor m. p. vice-preşedinte — *Gavriil Todoruţ* m. p. cassar.

Iosif Costea m. p. notar

---

sermanii eschimoşi, şi acum colonia lor a rĕmas pustie.

Nansen şi ai sei spăimântaţi au părăsit acest loc înfiorător, deşi mai frumos ca acesta nu aflaseră în întrégă Grönlanda.

De aci încolo munţii plutitori de ghiaţă se atingeau unii pe alţii. Din unul tocmai atunci s'a desfăcut o parte colosală şi între bubuituri grozave a căḑut pe o tablă mare de ghiaţă, tocmai când Nansen şi ai sĕi voiau sĕ-o încungiure. După acésta n'a mai fost lipsă de încungiurare, deóre-ce ghiaţa ce se frânsese, sfărmá puzdării tabla cea mare, iar apa se deschise. Dacă Nansen şi ai sĕi numaí o minută ar fi mers mai nainte, ei şi luntrea lor desigur s'ar fi nimicit.

Se suiră apoi pe un munte de ghiaţă ce stătea nemişcat în mare, ca de acolo sĕ póată observa mai bine regiunea. Intr'un pătrar de óră abia suiră culmea lucie acoperită cu zăpadă înghetată. Acest munte era cam 70 m. peste suprafaţa mării, iar sub apă era cel puţin de 6 ori aşa de lung, pecând lăţimea trunchiului era cam de 1000 m. Iar astfel de munţi de ghiaţă, ba chiar şi mai mari, înotau mii şi mii pe lângă ţermuri.

Din vêrful muntelui de ghiaţă se ofere o priveliste încântătóre. Ochiul nu vede altceva, decât regiuni muntóse strălucitóre, cari constau tot din ghiaţă.

(Va urma.)

I. Löser.

Istoria Agriculturei.

Traducţiune autorisată
de
Un prietin al plugarilor.
(Urmare)

Apoi în urmă dice, că aceea încă e o pedecă în agricultură, că ţăranul dacă ajunge la ceva parale, nu le folosesce la îmbunătăţirea pământului, ci sau îi ţine ascunşi în ladă, sau cumpără alt pământ, numai să aibă mult, dar la aceea nu se cugetă, că este el în stare óre să le lucre cum se cuvine.

18. Swedul Valerius, profesor la academia regéscă în Upsala. Cartea lui apărută la Stockholm (1762) sub titula „Despre basa chemică a agriculturei“ este de o mare însemnătate.

19. Teodor Saussure (Sossür) 1767—1845., profesor de Mineralogie şi Geologie în Genf, ca naturalist şi-a câştigat mari merite pentru agronomie, el pe terenul chemiei a fost cel dintâiu scrutător al secolului XVIII, el a pus basă chemiei agriculturei. Instrucţiunile lui şi astădi sunt de model.

20. Cu desvoltarea instrucţiunii agronomice în periodul acesta s'au mai destins:

In Francia: Duhamel şi Rozier; în Anglia: Loudon, Dickson, Tull, Marschall, Joung, Adam, Smith şi Sinclair.

C. Societăţi economice şi asociaţiuni agronomice.

O influinţă deosebită pentru ridicarea agronomiei au exercitat în periodul acesta societăţile şi asociaţiunile agronomice.

Cele mai renumite asociaţiuni în periodul acesta au fost:

1760. Societatea agronomică helvetică în Bern.
1762. Asociaţiunea agronomică turingică la Weissensee.
1764. Asociaţiunea agronomică din Celle în Hannovera şi în Halle.
1764 şi 1765. Societatea patrioţilor economi din Lipsca.
1767. Societatea agricolă în Laibach şi Krain.
1768. Societatea moralei şi agronomiei în Bavaria.
1769. Asociaţiunea agronomică din Burghausen în Baden.
1769. Societatea în Lautern.
1772. Societatea economico patriot. în Breslau.
1772. Societatea economică din Magdeburg.

Pentru Austria a ordinat Maria Thereresia fondarea societăţii agronomice în tóte provinciile. Deja pe la anul 1764 se aflau atari societăţi mai în tóte provinciile. Dintre tóte societăţile agronomice cea mai renumită este acea din Lautern. Deja în anul prim al esistenţei ei, Berhard şi Gugenmus au arătat cu documente valide, că păscutul ciurdilor de vite pe câmp este o pedecă mare peutru desvoltarea agronomiei şi recomandă în locul acesta cultura trifoiului, şi ţînerea vitelor în grajd (coşar).

D. Literatura agronomică.

Pe timpnl înfiinţărei societăţilor agronomice s'a simţit lipsa şi a literaturei agronomice. Cele mai vechi gazete (reviste) agronomice sunt:

Gazeta fisico-agronomică de Stuttgart (1755), care s'a continuat sub numele de „Ceva pentru toţi“ 1765, şi Gazeta nóuă reală de Stuttgart;

Braunschweigul „Economul şi económa“ o fóie săptămânală economico-morală 1775;

Fóia săptămânală de Karlsruhe la anul 1757.

Contribuiri la ştiinţa agronomică din Schleswig-Glücksburg de prepositul Lüders la anul 1758;

Colecţiuni şi observări despre societăţile helveţiene în Berna (1760);

Date despre societatea regéscă mare britannică braunschweigico-lüneburgică, Celle 1765;

Fóia săptămânală din Giessen 1767;

Fóia săptămânală din Hamburg 1769.

Lipsca „Extrapost,“ pentru oraş şi pentru ţéră, face tot ce este de folos cunoscut, 1795.

Ce aici putem vedea, că dela mijlocul secolului XVIII, s'a făcut tot numai ce a fost posibil pentru agronomie, şi resultatele au fost şi sunt îmbucurătóre.

E. Reforma agronomiei.

Schubart nobil de Kleefeld 1734-1787

Cum am vědut mai în sus, nisuinţele şi indemnările au mers de la guvern, asociaţiuni învěţaţi şi practici în periodul acesta au mers, cum am dis întru acolo de a ridica ogorul, şi de a delătura păscutul vitelor cu ciurdile pe câmp. Spre scopul acesta practicii mai vechi au adus îmbunătăţirea fênaţelor prin aceea, că le sămănau cu fel de fel de erburi folositóre, de o parte, de altă parte şi ogorul se folosea sămănând plante rădăcinóse, adecă, cari au fructele în pământ, cum sunt cartofii, dar ca se să pótă face acésta nu mai era ertat a scóte vitele la păşune la câmp, ci acasă în grajd şi hrănite cu nutreţ adunat. Acésta era bună, însă boerii şi proprietarii cei mari puţin se interesau de aşa ceva, căci lor le venea mai uşor trimiţindu-'şi vitele pe câmpurile ţăranilor. Chiar Münchhausen era la îndoélă despre ţinerea vitelor în grajduri, fiind că ele primăvara erau mai sburdalnice, şi fiind-că servitorilor, cari îngrijéu de ele, li se înmulţea lucrul, şi în fine fiind-că începuse a se isprăvi şi nutreţul.

Dorinţa de stări mai bune era aci, însă pentru esecutarea ei trebuia să păşéscă cineva cu energie, şi cel mai apt bărbat pentru aşa ceva a fost sacsonul I. Ch. Schubart, care cu cuvêntul, cu scrierile şi cu esemplele bune a păşit cu o silinţă de fer pentru reformă.

Ioan Christian Schubart nobil de Kleefeld, (1734—1787) un om, care 'şi-a câştigat prin cultura trifoiului mari merite pentru agronomie, s'a născut în Zeitz la 24 Februarie 1734, a învěţat meseria tatălui său, pânzăria, apoi a ocupat funcţiunea ca copist şi ca secretar în mai multe locuri, a luat parte la răsboiul de şépte ani sub generalul Werner, şi mai târdiu a făcut călătorii prin Anglia, Rusia, Hollanda, Germania, Helveţia şi Italia. După căsătoria lui (1769) cumpăra domeniul cavaleresc Würcwhitz lângă Zeitz şi în anul 1774 încă alte dóuě domenii Kraischau, a întrodus cultura nutreţului artificial (sămânând trifoiu roşu, luţernă, linte şi altele, a delăturat ţinerea vitelor la câmp, întroducênd ţinerea lor în grajd, şi prin aşa ceva agronomia a primit o mare schimbare). Schubart este un reformator al agronomiei, căci luí i-a succes a aduce pe agronomii din Germania mai pe toţi la cultura trifoiului, şi prin aşa ceva şi vitele au început a să ridica, căci până uu a început el cu reformele lui în Germania, ţăranii erau dedaţi a sămăna numai bucate în agrii, şi livediile, şi fênaţele erau menite pentru nutreţul vitelor, dar nime nu scia, că şi nutreţul vitelor se póte sămăna. Tóte vitele se hrănéu pe câmp sau prin păduri. Ogorul şi fênaţele se păsceau cu oi, vitele mai mari păsceau mai mult prin păduri, iar rîmătorii numai pe ogor.

Agrii, partea cea mai mare, erau împărţiţi în trei câmpuri.

1. Ogorul, care se lucra (ara), dar nu se semăna în el nimic, ci buruenele cari cresceau pe ogor, erau hrana vitelor cari păsceau pe el.

2. Câmpul de iarnă, pe care sămănau tómna săcară şi grâu, şi care după cules da o păşune pentru vite, care se numea mirişte.

3. Câmpul de vară, pentru orz şi ověs, aici să sămăna primăvara, şi câmpul acesta după cules se folosea de ogor, în anul viitor, aşa se perondau câmpurile de tot la trei ani un câmp să folosea ca ogor. Acéstă împărţire se mai folosesce şi acum în multe locuri.

Schubart a întrodus şi cultivarea ogorului, a întrodus cultivarea trifoiului şi mai târdiu a cartofilor, el a căutat a delătura păscutul ciurdelor de vite pe câmp, şi a întrodus ţinerea lor în grajduri.

In nord şi pe la munţi pe timpul acesta să sămănau numai grâne. La sistemul acesta s'au ţinut unele fênaţe pentru nutreţ de iarnă pentru vite, ceealaltă parte de pământ să folosea pentru bucate, şi acésta o făceau aşa, că vreo-câţiva ani foloséu o parte din câmp pentru bucate, şi ceealaltă parte pentru fênaţe apoi începeau a sămăna în ceealaltă parte bucate, şi pe acésta o lăsau pentru fênaţe.

(Va urma.)

Câştigul cel mai mare

în casul cel mai favorabil [48] 6 – 12

1.000,000 Coróne.

Consemnarea
tuturor celor 50.000 câştiguri
Cel mai mare câstig in cel mai favorabil cas
1,000,000 Kronen.
Speciell sind die Gewinne wie folgt eingetheilt.

		Kronen
1	Prämie mit	600000
1	Gew. à	400000
1	„ „	200000
2	„ „	100000
1	„ „	90000
1	„ „	80000
1	„ „	70000
2	„ „	60000
1	„ „	40000
5	„ „	30000
1	„ „	25000
7	„ „	20000
3	„ „	15000
31	„ „	10000
67	„ „	5000
3	„ „	3000
432	„ „	2000
763	„ „	1000
1238	„ „	500
90	„ „	300
31700	„ „	200
3900	„ „	170
4900	„ „	130
50	„ „	100
3900	„ „	80
2900	„ „	40
50,000	Gew. u. Pr. im Betrage	13.160,000

in Baar zahlbar.

In curênd începe a patra mare loterie de classe reg. ung. Ea conţine

100,000 losuri originale şi **50,000** câştiguri în bani

aşadar **jumĕtate** din **losuri** trebue sĕ fie trase conform specificărei alăturate şi prospectul de câştig este enorm de mare.

In total vin **treispredece milióne 160.000 coróne** spre decidere sigură. Cel mai mare câştig în casul cel mai favorabil

Un milion coróne.

Binevoitóre comande urgente de **losuri originale** cu preţul original stabilit după plan

pentru un **întreg** los original I. classă **fl. 6.—**
„ o **jumĕtate** „ „ I. „ „ **3.—**
„ un **pătrar** „ „ I. „ „ **1.50**
„ o **optime** „ „ I. „ „ **—.75**

se espedéză cu **ramburs** sau pe lângă **trimiterea înainte a sumei**. Liste oficióse se espedéză după tragere, planuri stau la disposiţie gratis. Tragerile se efectuesc publice sub **supravegherea guvernului reg. ung.**

Ne rugăm pentru comande cel mult până la

17 Aprilie a. c.

direct la

A. Török & Co.

colectori principali
ai loteriei de clase reg. ung.
Budapesta, V. Waitznerring 4/a.

Multe şi fórte mari câştiguri am solvit noi prea stimaţilor nostri clienţi şi anume în timp scurt peste unu şi jumĕtate milióne coróne.

Scrisóre de comandă de tăiat. **Herren A. TÖRÖK & Co., Budapest.**

Ersuche um Zusendung von ..... **Original-Loos I. Classe der königl. ung. priv. Classenlotterie** nebst amtlichen Plan.

Der Betrag von. fl. ..... } **ist per Nachname zu erheben. folgt durch Postanweisung.** } Was nicht gewünscht bitte zu durchstreichen

Genaue Adresse.
.....
.....
.....
.....

„Dotaţiunea Clerului“.

(Avis preoţimei nóstre.)

Este sciut, că **articlul de lege XIV. din 1898** *despre întregirea venitelor parochiale,* întră în valóre cu 1 Ianuariu n. 1899. Corporaţiunile nóstre competente încă nu s'au pronunţat asupra acceptării sau neacceptării sumelor oferite din partea statului, ca intregire, căci legea este facultativă. Fiind timpul înaintat, Consistoriul archidiecesan trimite în dilele acestea blanchete nóue pentru adunarea datelor privitóre la venitele sigure ale singuraticelor parochii, ca astfel să se pótă judeca pe base de date temeinice. Ca să se pótă purcede în chip corespundĕtor la umplerea datelor de lipsă şi să se pótă înduce tóte fără eventuala păgubire a celor indreptăţiţi, este fără îndoială necesar, ca se cunóscă toţi parochii,

legea însaşi,

în tóte amĕnuntele ei. In scopul acesta a tradus dl Dr. *Elie Cristea* acest articlu de lege, pe care îl recomandăm în atenţiunea tuturor, pe cari îi privesce. Traducerea a apărut în tipografia archidiecesană şi se póte procura cu preţul de 20 cr. + 3 cr. pentru porto, atât dela traducĕtor, cât şi dela libraria archidiecesană.

Redactor prov. Dr. Elie Cristea.

Editura şi tiparul tipografiei archidiecesane.